

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

IMPROVEMENT OF THE CONCEPTUAL AND CATEGORY APPARATUS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF HEALTHCARE

У статті охарактеризоване державне управління як систему охорони здоров'я, основними складовими понятійно-категоріального апарату якого виступають державне управління системою охорони здоров'я, охорона здоров'я, громадське здоров'я, медична послуга. Сфера охорони здоров'я пов'язана із виконанням державою соціальної функції з одного боку та забезпечення безпеки з іншого.

Обґрунтовано сутність дефініції «охорона здоров'я» та встановлено його властивості і взаємодію з іншими суміжними поняттями та категоріями. Доведено, що система охорони здоров'я пов'язана із перетином різних суспільних наук та медичних наук, а саме: економічні, соціологічні, правові, медичні науки. Розглянуто особливості тлумачення охорони здоров'я в науковій, нормативній та довідковій літературі.

За результатами дослідження нами запропоновані напрями удосконалення змісту понять, зокрема охорона здоров'я, громадське здоров'я та медична послуга. Поняття охорона здоров'я запропоновано розглядати з декількох точок зору: наука, суспільна діяльність сфера державного управління. В частині охорони здоров'я як сфери державного управління запропоновано наступне тлумачення: це сфера державного управління, що регулювання, організації, реалізації та формування ресурсів для забезпечення заходів в сферах матеріального та нематеріального виробництва, що в сукупності складає медичну послугу на платній чи безоплатній основі щодо забезпечення здоров'я окремою людиною та громадського здоров'я в цілому через профілактику, лікування та формування умов безпечної життєдіяльності суспільства.

Ідентифіковано підходи до сутності охорони здоров'я: охорона здоров'я як галузь діяльності держави, охорона здоров'я як система заходів, охорона здоров'я як медицина. Вважаємо, що зміст поняття «охорона здоров'я» має врахувати усі зазначенні підходи, щоб вмістити в собі більшість властивостей як об'єкту впливу державно-управлінських рішень. В свою чергу поняття громадське здоров'я запропоновано розглядати як науку та як сферу суспільної діяльності, а медичні послуги на теоретичному та практичному рівнях.

Розглянуто наукові підходи дефініції медичної послуги, а саме: як комплекс професійних відплатних послуг, як сукупність відносин та взаємодій між суб'єктами, як правомірні дії, як медичне втручання відповідно умов договору, як послуга лікувально-профілактичного характеру.

Запропоновано модель розвитку понятійно-категоріального апарату державного управління системою охорони здоров'я, що передбачає наступні комплексні підходи до змісту наступних категорій та понять: охорона здоров'я, громадське здоров'я, медична послуга.

Ключові слова: понятійно-категоріальний апарат, охорона здоров'я, громадське здоров'я, медична послуга, підходи, державне управління.

The article describes public administration as a health care system, the main components of the conceptual and categorical apparatus of which are public administration of the health care system, health care, public health, medical service. The field of health care is related to the state's social function on the one hand and security on the other.

The essence of the definition of "health care" is substantiated and its properties and interaction with other related concepts and categories are established. It is proved that the health care system is connected with the intersection of different social sciences and medical sciences, namely: economic, sociological, legal, medical sciences. Peculiarities of health care interpretation in scientific, normative and reference literature are considered.

According to the results of the research, we have proposed ways to improve the content of concepts, including health care, public health and medical services. The concept of health care is proposed to be considered from several points of view: science, public activity in the field of public administration. In the field of health care as a sphere of public administration, the following interpretation is proposed: it is the sphere of public administration that regulates, organizes, implements and generates resources to provide activities in the areas of tangible and intangible production, which together constitutes medical service on a paid or unpaid basis, ensuring the health of the individual and public health in general through prevention, treatment and the formation of conditions for the safe functioning of society.

Approaches to the essence of health care are identified: health care as a branch of state activity, health care as a system of measures, health care as medicine. We believe that the meaning of the term "health care" should take into account all these approaches in order to include most of the properties as an object of influence of public administration decisions. In turn, the concept of public health is proposed to be considered as a science and as a sphere of public activity, and medical services on a theoretical and practical level.

Scientific approaches to the definition of medical service are considered, namely: as a set of professional paid services, as a set of relations and interactions between entities, as lawful actions, as medical intervention in accordance with the terms of the contract, as a treatment and prevention service.

A model for the development of the conceptual and categorical apparatus of public administration of the health care system is proposed, which provides for the following comprehensive approaches to the content of the following categories and concepts: health care, public health, medical service.

Key words: conceptual and categorical apparatus, health care, public health, medical service, approaches, public administration.

УДК 351.77:614.2

Криничко Л.Р.

к. мед. наук,
здобувач кафедри економічної безпеки,
публічного управління
та адміністрування
Державний університет
«Житомирська політехніка»

Ватанов А.Р.

здобувач кафедри економічної безпеки,
публічного управління
та адміністрування
Державний університет
«Житомирська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Наукове дослідження в будь-якій сфері державного управління потребують обґрунтування властивостей об'єкту як теоретичного підґрунтя розробки інноваційних підходів до державного управління чи державної політики. Більшість таких властивостей впливають із сутності об'єкту. Відповідно розвиток теоретичних положень державного управління системою охороною здоров'я має відбуватися в контексті розвитку понятійно-категоріального апарату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку понятійно-категоріального апарату державного управління системою охорони здоров'я піднімалося в працях наступних вчених: Радиш Я.Ф., Бугайцов С.Г., Ярош Н.П., Рингач Н.О., Банчук М.В., Клименко О.В., Надюк З.О., Курило Т.М., Рудий В.М., Мартинюк О.І., Лещенко В.В., Паращич І.М., Буравльов Л.О., Бедрик І.О., Ляховченко Л.А., Торбас О.М., Васюк Н.О., Корольчук О.Л., Висоцька Т.Є., Білоус І.В., Дудка В.В., Кузьмінський П.Й., Жилка К.І., Фірсова О.Д., Кризина Н.П., Мокрецов С.Є., Коваленко Т.Ю., Білінська М.М., Джафарова Д.М., Фуртак І.І., Пітко Я.М., Дуб Н.Є., Фільц Ю.О., Штогрин О.П., Юристовська Н.Я., Шегедин Я.Ю., Шевчук В.В., Вовк С.М., Карлаш В.В., Устимчук О.В., Галацан О.В., Котляревський Ю.О., Кравченко Ж.Д., Лермонтова Ю.О.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні розвиток понятійно-категоріального апарату в контексті розвитку теорії, організації та методології державного управління в сфері охорони здоров'я піднімалося в працях багатьох вчених як в контексті підготовки монографічних досліджень так і в контексті здобуття наукових ступенів. Проте, для цілей власного дослідження та зважаючи на трансформаційні процеси, що відбулися в системі охорони здоров'я дане питання постійно актуалізується.

Мета статті. Метою статті є удосконалення понятійно-категоріального апарату державного управління в сфері охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Деева Н.М., Редіна Н.І., Дулік Т.О. в своєму дослідженні зазначають, що «Кожна наука має свій понятійний апарат, особливі, специфічні категорії, що є концентрованим виразом загальних, найбільш суттєвих ознак, якостей, закономірностей і взаємозв'язків діалектичного руху матеріальних та духовних зв'язків тієї сфери дійсності, яку ця наука вивчає» [1, с. 50]. Відповідно система наук державного управління також володіє відповідними категоріями та поняттями, які розвивають відпо-

відно до практики та зважаючи на розвиток методології наукових досліджень.

В контексті об'єктно-предметного поля нашого дослідження – державне управління є системою охорони здоров'я, основними складовими понятійно-категоріального апарату якого виступатимуть: державне управління системою охорони здоров'я, охорона здоров'я, громадське здоров'я, медична послуга. Зазначені поняття є взаємопов'язаними та в окремих випадках впливають одне з одного. Розглянемо кожне поняття в контексті їх дефініції в науковій та довідковій літературі.

Система охорони здоров'я. Система охорони здоров'я є особливим об'єктом державного управління, що обумовлено його її значенням в забезпеченні життєдіяльності суспільства. В той же час дана сфері державного управління має значені відмінності від інших, адже пов'язано зі здоров'ям людини та громадським здоров'ям в цілому. Сфера охорони здоров'я пов'язана із виконанням державою соціальної функції з одного боку та забезпечення безпеки з іншого. Крім того, система охорони здоров'я знаходиться на перетині інтересів різних соціальних інститутів та інституцій, що визначає необхідність їх врегулювання при розробці державно-управлінських рішень та формування державної політики. Адже, це дозволить уникнути конфлікту інтересів та налагодити соціальний консенсус в суспільстві.

«Специфіка управління в охороні здоров'я обумовлена перш за все тим, що це особлива сфера, яка значно відрізняється від інших видів діяльності. Заклади охорони здоров'я мають особливі характеристики, які вимагають модифікації загальних принципів управління або зміни акцентів. По-перше, результатом діяльності медичної установи є послуга, що визначає характер взаємодії зі споживачами - прямий контакт і залучення його в процес надання послуги. Це, в свою чергу, знаходить вираз у багатоваріантності способів управління, які використовуються в охороні здоров'я. По-друге, медичні послуги відносяться до соціальних послуг» [2, с. 97].

Відповідно для цілей формування теоретичного підґрунтя розробки державного управління потенціалом системи охорони здоров'я України є потреба в обґрунтуванні сутності зазначеного поняття та встановлення його властивостей і взаємодії із іншими суміжними поняттями та категоріями. Складність формування дефініції «охорона здоров'я» («система охорони здоров'я») пов'язано із перетином різних суспільних наук та медичних наук, зокрема:

- медичні науки, як система знань щодо збереження здоров'я людини, профілактики та лікування;

- економічні науки – формування ринку надання медичних послуг державними та приватними закладними охорони здоров'я, фінансування медицини, медичної послуги як соціально-економічної категорії та інші економічні аспекти;

- соціологічні науки з позиції дослідження стану громадського здоров'я;

- правові з позиції формування правового регулювання системи охорони здоров'я.

Власне науки державного управління при формуванні дефініції категорії «охорона здоров'я» («система охорони здоров'я») мають врахувати усі аспекти, адже державне управління потенціалом системи охорони здоров'я держави охоплює усі зазначенні властивості об'єкту дослідження.

Розглянемо особливості тлумачення охорони здоров'я в науковій, нормативній та довідковій літературі. На рівні законодавства сутність охорони здоров'я розкривається як Основи законодавства України про охорону здоров'я «система заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку фізіологічних та психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості життя» [3]. В свою чергу в науковій літературі дану категорію характеризують в різних аспектах. Досить поширеними є економічні підходи до сутності поняття «охорона» здоров'я». «В економічній літературі мають місце різні точки зору на охорону здоров'я як на економічну категорію і сформульовано значну кількість його визначень. Під охороною здоров'я слід розуміти систему відносин, метою якої є охорона здоров'я людини за допомогою організації та надання медичної допомоги, забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя, а також організації надання супутніх товарів, робіт, послуг. До супутніх товарів, робіт, послуг належать лікарські засоби, медична техніка, роботи по протезуванню, послуги з перевезення пацієнтів спеціальним транспортом, послуги з харчування хворих, а також інші товари, роботи, послуги, необхідні для надання медичної допомоги пацієнтам і (або) належної діяльності (функціонування) організацій охорони здоров'я та органів управління охороною здоров'я» [4]. В цілому можна погодитися із такими підходами проте охорона здоров'я як об'єкт державного управління має значно ширший зміст.

Аналізуючи наукову та довідкову літературу ідентифіковано наступні підходи до сутності охорони здоров'я:

- *охорона здоров'я як галузь діяльності держави.* Такий підхід підтримує Опалько В.В. зазначаючи, що «охорона здоров'я - галузь діяльності держави, метою якої є організація та забезпечення доступного медичного обслуговування населення. Охорона здоров'я – це ключовий елемент національної безпеки держави» [5]. Відповідно до зазначеної дефініції система охорони здоров'я розглядається як галузь діяльності держави в контексті медичного обслуговування, що дозволить забезпечити національну безпеку держави. В такому ж контексті систему охорони здоров'я розглядає Дурманов Б. пропонуючи наступне визначення: «охорона здоров'я - це галузь економіки держави, що включає виробництво товарів і послуг, спрямованих на поліпшення та розвиток здоров'я громадян» [6]. Особливістю зазначеного тлумачення є те, що автор вважає охорону здоров'я як галузь економіки. З даним визначенням можливо погодитися лише частково, адже економічний аспект охорони здоров'я є занадто вузьким і не характеризує усю специфіку систем охорони здоров'я. Янова В.В., та Лесниченко Е.Н. розглядають також охорону здоров'я як галузь, проте не економіки та держави, а як галузь сфери обслуговування. Так, автори пропонують наступне тлумачення: «Охорона здоров'я - одна з галузей сфери обслуговування. Турбота про збереження здоров'я особистості, збереження здоров'я трудящих, профілактиці хвороб мають велике значення для виробництва, так як під впливом цих факторів зростає активний період людської діяльності і знижуються втрати робочого часу» [7]. Зазначений підхід є можливий лише, за умови, що охорона здоров'я є об'єктом наукового дослідження в економічних науках. Буранбаєва Л.З. пропонує під охороною здоров'я розглядати наступне: «сукупність галузей і організацій, що задовольняють потреби населення по охороні здоров'я. У цій сфері відбувається створення умов для відтворення працівника з метою продовження роду, підтримки і поліпшення його здоров'я» [4]. В даному випадку тлумачення є широким, адже охоплює не лише власне медицину, але й фармацією та інші галузі задіяні в забезпеченні здоров'я населення;

- *охорона здоров'я як система заходів.* В даному напрямі зміст охорони здоров'я розглядав Лисицин Ю.П., який зазначає наступне: «охорона здоров'я суспільства – це система громадських і державних соціально-економічних та медичних заходів, які забезпечують високий рівень охорони й поліпшення здоров'я народу» [8]. Так, автор вважає, що такі заходи забезпечу-

ються як державою через систему державного управління так і громадськістю. В свою чергу, такі заходи носять як соціально-економічний так і медичний характер, що визначає властивості системи охорони здоров'я як об'єкту державного управління. Булеца С.Б. вважає, що «охорона здоров'я — це система державних і суспільних заходів, спрямованих на захист здоров'я, попередження і лікування захворювань та забезпечення довголіття людини». Визначення є подібним проте автор не надає характеристики таким заходам, зазначаючи, що вони направлені на захист здоров'я, попередження та лікування захворювань;

- *охорона здоров'я як медицина*. Даного підходу дотримується К.І. Вінслоу, який вважає, що «охорона здоров'я не є синонімом медицини, а одним з головних факторів і критеріїв прогресу розвитку суспільства, тому що практично немає жодної галузі діяльності, які б так чи інакше не позначалися б на здоров'ї людей» [11]. В свою чергу варто наголосити, що автор наголошує на важливості охорони здоров'я як критерію розвитку суспільства.

Різноманітність підходів до сутності охорони здоров'я можна пояснити наступним чином:

- об'єктно-предметним полем дослідження. Так, в залежності від об'єкту та предмету дослідження, вченні надають охороні здоров'я певних властивостей, що в результаті лягає в їх розуміння змісту зазначеного поняття;

- мета та завдання дослідження визначають особливості та вектор розвитку дослідження системи охорони здоров'я. Зазвичай поставлена мета дослідження характеризує об'єкт та проблему, що намагається вирішити автор;

- міждисциплінарність охорони здоров'я, обумовлює те, що охорону здоров'я характеризують різні сфери наук (економіка, право, медицина, соціологія, державне управління та інші). В залежності від сфери наук визначається й зміст поняття;

- методологія дослідження. При вивченні будь-якого об'єкту дослідник обирає ту чи іншу сукупність методів, зазвичай вибір таких методів суб'єктивний характер, що призводить до висновків щодо змісту охорони здоров'я.

Вважаємо, що зміст поняття «охорона здоров'я» має врахувати усі зазначенні підходи, щоб вмістити в собі більшість властивостей як об'єкту впливу державно-управлінських рішень. Власний комплексний підхід до сутності охорони здоров'я надамо нижче в контексті встановлення сутності інших суміжних понять.

Громадське здоров'я. «Одним з найважливіших досягнень науки XIX–XX ст.

стало вироблення уявлення про громадське (суспільне) здоров'я, як сукупність здоров'я всіх членів суспільства. У той час як історія вчення про індивідуальне здоров'я нараховує майже дві тисячі років, беручи свій початок від медицини Древньої Греції і Древнього Риму, концепція суспільного здоров'я існує приблизно два століття. Її виникнення зв'язане з Великою французькою революцією і деякими іншими подіями кінця XVIII — початку XIX століття» [8].

«Питання забезпечення здоров'я населення є одним з найбільш важливих питань державної соціальної політики у всіх розвинутих країнах світу. Значна увага надається йому і у європейській та світовій практиці у сфері охорони здоров'я. Так, нова європейська політика щодо здоров'я вимагає критичного перегляду існуючих механізмів управління охороною здоров'я, удосконалення політики охорони здоров'я, розвитку структур громадського здоров'я, пріоритету надання медико-санітарної допомоги, впливу на провідні чинники ризику. Основи політики Здоров'я-2020 включають чотири пріоритетні напрямки стратегічних дій, серед яких слід виділити зміцнення систем охорони здоров'я, які мають бути орієнтованими на людину, потенціалу системи громадського здоров'я, готовності до надзвичайних ситуацій, епідагляду та реагування, підвищення «міцності» місцевих громад та створення підтримуючого середовища» [10, с. 58].

Більшого розвитку громадське здоров'я як наука та практична діяльність здобула в країнах Заходу. В Україні дане поняття почало поширюватися не так давно. У зв'язку із цим нами вивчено підходу до змісту поняття «громадське здоров'я» в працях зарубіжних вчених.

- Хелінгберг Б (Hallingberg B.) вважає, що «громадське здоров'я являє собою важливий атрибут суспільного життя та структурну умову відтворення соціально-біологічної детермінації суспільства, що дає змогу проаналізувати антропоцентричну цінність людини в конкретних історичних умовах та фізіологічної будови» [13];

- Фрейдсон Е. (Freidson Elliott) пропнує розглядати громадське здоров'я «як об'єктивний фактор самореалізації індивідів у суспільстві, а відтак один із параметрів якості життя індивідів, соціальних груп» [9];

- Вінслоу Ч.Е.А. (Winslow Charles-Edward Amory), зазначає, що «громадське здоров'я (англ. Public health) — це наука та практика попередження захворювань, збільшення тривалості життя і зміцнення здоров'я шляхом організованих зусиль суспільства» [11].

Таким чином, громадське здоров'я можна розглядати як із статичної так і динамічної точки зору. З одного боку це стан здоров'я суспільства, а зі іншого процес забезпечення та вивчення здоров'я суспільства. В окремих випадках громадське здоров'я розглядають як науку, що вивчає здоров'я суспільства та механізми його забезпечення. Поняття громадського здоров'я та охорона здоров'я є взаємопов'язаними, а в окремих випадках вчені навіть вважають їх синонімами. На нашу думку, зазначені поняття не є синонімами, хоча впливають одне з одного, що буде розглянуто нижче.

Медична послуга. Медична послуга за своїм характером та змістом має економічну сутність, проте за технологією все ж таки впливає з медицини. Якщо розглядати медичну послугу з точки зору державного управління то потрібно врахувати усі можливі підходи. Янова В.В., Лесниченко Е.Н. вважають, що «Дискусія про природу і суть медичної послуги як соціально-економічної категорії виявилася в центрі теоретичної і практичної розробки проблем ефективного розвитку системи охорони здоров'я. Тим часом, за міру розвитку економічної науки погляди економістів на сутність медичної послуги і визначення медичної послуги як соціально-економічної категорії ускладнювалися і розвивалися» [7, с. 33]. Зарубіжна дослідниця проблем громадського здоров'я Крестьянинова О.Г. наголошує, що «Медичні послуги мають особливий статус. Їх кількість і якість, доступність і технологічний рівень, а також інші ознаки визначають рівень життя населення, впливають на стан здоров'я, якість і тривалість життя людей» [14].

В історичному контексті сутність медичної послуги змінювалася власне зі зміною економічних та ринкових відносин. Проте, завжди медичну послугу розглядали як певну корисну дію для суспільства, метою якої є забезпечення здоров'я людини збереження життя. Варто наголосити, що медичну послугу не можна розглядати лише в контексті послуги як економічної категорії, адже в окремих випадках порушуються принцип її платності, якщо послуга надається на безоплатній основі державними суб'єктами охорони здоров'я.

Власне щодо дефініції медичної послуги, то в науковій та довідковій літературі існують наступні підходи:

- по-перше, *комплекс професійних відплатних послуг*. Даний підхід підтримує Дурманов Б., який пропонує наступну дефініцію даного поняття: «медична послуга - це комплекс відплатних послуг, що здійснюються персоналом медичної установи при наданні медичної допо-

моги пацієнту в певній клінічній ситуації з використанням певних медичних технологій, незалежно від використовуваних механізмів і методів оплати» [15]. Авторське тлумачення зводиться до медичної допомоги пацієнту. Варто також наголосити, що механізм оплати такої послуги може бути різним. Подібну точку зору підтримує Данилочкіна Ю.В., яка вважає, що медичні послуги - «це сукупність професійних відплатних, доцільно необхідних дій виконавця, в окремих випадках - зустрічних з боку пацієнта (замовника, споживача), спрямованих на задоволення потреб останнього в формі певного стану здоров'я» [15, с. 8]. Дане тлумачення має лише загальний характер, адже зміст послуги зводиться до задоволення потреб пацієнта в формі певного стану здоров'я;

- по-друге, *сукупність відносин та взаємодій між суб'єктами*. Так, Янова В.В., Лесниченко Е.Н. наголошують, що медична послуга - це економічна категорія, що «виражає економічні та соціальні відносини з приводу задоволення потреб у збереженні життя і здоров'я населення» [7]. Таке тлумачення носить суто економічний характер та не визначає власне змісту поняття, адже автори не визначають суб'єктів між якими такі відносини реалізуються. В свою чергу Рожкова Е.В. такими суб'єктами визначає суб'єктів ринку, вказуючи, що сутність медичної послуги полягає в наступному: «погоджений процес взаємодії суб'єктів ринку, коли об'єктом обміну є медична діяльність в якості специфічної трудової діяльності» [16];

- по-третє, *правомірні дії*. Даний напрям характеризує медичну послугу як сукупність дій, які є дозволенні системою медичного права та спрямованні на забезпечення здоров'я людини. Досить дискусійною в даному напрямі тлумачення медичної послуги є думка Раменської А.А. Так, авторка під даним поняттям розуміє наступне: «сукупність правомірних дій, що здійснюються медичними працівниками, в державних (муніципальних) закладах охорони здоров'я або приватних медичних організаціях, спрямована на поліпшення здоров'я пацієнта і його одужання і носить безоплатний характер» [17, с. 251]. Дискусійність зазначеного визначення полягає в тому, що автор вважає, що зазначенні послуги мають безоплатний характер. Така позиція не зовсім відповідає сучасним реаліям в умовах розвитку ринку приватної медицини, що в окремих випадках надає медичну послугу якіснішу ніж аналогічну послугу, що надають державні заклади охорони здоров'я;

- по-четверте, *медичне втручання відповідно умов договору*. Так, вітчизняні вчені

А.О. Гаврилюк, Р.Г. Жарлінська, Г.В. Даценко, В.П. Сорокоумов, А.А. Міщук, А.С. Котуза вважають, що «медична послуга - визначене договором або законом медичне втручання або комплекс медичних втручань, спрямованих на профілактику, діагностику та лікування захворювань, медичну реабілітацію та які мають самостійне закінчене значення» [18]. Такий підхід має суто медичний характер. Що обумовлений договірними відносинами. Власне така точка зору в цілому не враховує, що медична послуга може надаватися не лише за умовами договору, а наприклад медичні послуги, що реалізуються державними закладами охорони здоров'я є передбачають включення будь-якого договору. Такий підхід характерний лише суто для приватних закладів охорони здоров'я та не можу використовуватися для цілей державного управління за основу.

- по-п'яте, *послуга лікувально-профілактичного характеру*. Вітчизняний вчений Пашков В. вважає, що «медична послуга – це послуга лікувально-профілактичного характеру, в основі якої лежить медична допомога відповідно до існуючих медичних стандартів, підкріплена системою конкурентних переваг»

[19]. Разом з тим, автор надає визначення поняття медичної допомоги: «діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами» [20]. Так, автор визначає такий підхід з позиції господарського права, але й той же час не враховує суб'єктів, що їх реалізують та суб'єктів, що ними користуються. Проте занадто вузький підхід не може бути використаний за основу при дослідженні державного управління системою охороною здоров'я.

В цілому говорячи про медичні послуги та їх сутність варто врахувати їх властивості. Серед зарубіжних вчених Бурунбаєва Л.З., характеризує медичні послуги як вид суспільного блага. Так, дослідниця виділяє наступні властивості:

- «- обмеженість дії принципу виключаємості з споживання, тобто відсутність способу виключення індивіда з процесу користування цими благами;
- неподільність, тобто часто виникає неможливість надання цих благ окремим особам;
- труднощі нормування;

Рис. 1. Розвиток понятійно-категоріального апарату державного управління системою охорони здоров'я

Умовні позначення: ФР - економічна система є пастильником фінансових ресурсів для медицини; ЗН – медицина формує здоров'я населення, зокрема трудових ресурсів; ПМ – правове регулювання медицини (порядок надання медичних послуг та відповідальність за її якість); ПЕ – правове регулювання економічних відносин щодо надання медичних послуг; ОЗ – оцінка зв'язків між усіма складовими

- труднощі вираження у вартісній (грошовій) вартості;
- неможливість демонстрації;
- незбереженість;
- невіддільність від джерела (наприклад, медичного працівника, медичного обладнання);
- невідчутність, тобто соціальну послугу неможливо побачити, спробувати на відчуття, дізнатися до моменту придбання».

В цілому вважаємо, що для цілей розробки заходів із удосконалення державного управління системою охорони здоров'я необхідно врахувати різні позиції та сформувані підходи, які б відповідали теорії та сучасній практиці державного управління. Відповідно до цього пропонуємо наступну модель розвитку понятійно-категоріального апарату державного управління системою охорони здоров'я (рис. 1).

Таким чином, вивчення наукової та довідкової літератури, дозволило сформуванню моделі розвитку понятійно-категоріального апарату державного управління системою охорони здоров'я, що передбачає наступні комплексні підходи до змісту наступних категорій та понять:

1. Охорона здоров'я

- *як вид суспільної діяльності*: сукупність заходів та ресурсів в сферах матеріального та нематеріального виробництва, що в сукупності складає медичну послугу на платній чи безоплатній основі щодо забезпечення здоров'я окремою людиною та громадського здоров'я в цілому через профілактику, лікування, обслуговування та формування умов безпечної життєдіяльності суспільства, та як реалізується державними та / або приватними організаціями;

- *як наука*: система знань щодо заходів медичного, управлінського, економічного, правового, соціального, інформаційного характеру в забезпеченні здоров'я окремої людини та громадського здоров'я в цілому;

- *як сфера державного управління*: це сфера державного управління, що регулювання, організації, реалізації та формування ресурсів для забезпечення заходів в сферах матеріального та нематеріального виробництва, що в сукупності складає медичну послугу на платній чи безоплатній основі щодо забезпечення здоров'я окремою людиною та громадського здоров'я в цілому через профілактику, лікування та формування умов безпечної життєдіяльності суспільства.

2. Громадське здоров'я:

- *як наука*: система знань, щодо попередження захворювань населення, інстру-

ментів вивчення стану здоров'я населення та факторів впливу на нього, формування профілактичних заходів та напрямів розвитку охорони здоров'я та ресурсів підвищення її якості;

- *як сфера суспільної діяльності*: сукупність заходів щодо вивчення стану здоров'я суспільства, факторів впливу на нього та формування заходів щодо підвищення якості та тривалості життя населення.

3. Медична послуга:

- *теоретичний підхід*: суспільне благо щодо забезпечення здоров'я людини (фізіологічного та психологічного), яке реалізується на платній (приватними закладами охорони здоров'я) та / або безоплатній основі (державними закладами охорони здоров'я);

- *практичний підхід*: послуга, яка полягає у правових взаємовідносинах людини із закладами охорони здоров'я, щодо профілактики, лікування (медичної допомоги) та медичного обслуговування, що спрямованні на забезпечення здоров'я людини.

Як об'єкт державного управління медичну послугу варто розглядати як: по-перше, державну послугу, що реалізується державними закладами охорони здоров'я; по-друге, об'єкт державного регулювання щодо забезпечення здоров'я людини та громадського здоров'я в цілому.

Висновки. За результатами дослідження нами запропоновані напрями удосконалення змісту понять, зокрема охорона здоров'я, громадське здоров'я та медична послуга. Поняття охорона здоров'я запропоновано розглядати з декількох точок зору: наука, суспільна діяльність сфера державного управління. В частині охорони здоров'я як сфери державного управління запропоновано наступне тлумачення: це сфера державного управління, що регулювання, організації, реалізації та формування ресурсів для забезпечення заходів в сферах матеріального та нематеріального виробництва, що в сукупності складає медичну послугу на платній чи безоплатній основі щодо забезпечення здоров'я окремою людиною та громадського здоров'я в цілому через профілактику, лікування та формування умов безпечної життєдіяльності суспільства. В свою чергу поняття громадське здоров'я запропоновано розглядати як науку та як сферу суспільної діяльності, а медичні послуги на теоретичному та практичному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дєєва Н. М., Редіна Н. І., Дулік Т. О. та ін. Оподаткування в Україні: навч. посіб. / за ред. Н. І. Редіної. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 544 с.
2. Леонтьев І.Л., Махинова Н.В. Особенности современной системы управления здравоохранением // Journal of new ecomoty. 2010. №2 (28).

URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-sovremennoy-sistemy-upravleniya-zdravoohraneniem> (дата обращения: 15.12.2020).

3. Основы законодательства Украины про охорону здоров'я // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №4. – С. 20.

4. Буранбаева Л.З. Реализация социально ориентированной стратегии регионального развития на основе совершенствования инструментов управления системой здравоохранения Специальность 08.00.05 - Экономика и управление народным хозяйством (региональная экономика) Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук Научный руководитель: доктор экономических наук, профессор Саркин А.В. КАЗАНЬ-2012

5. Опалько В.В. Реформування системи охорони здоров'я в Україні // Вісник Черкаського університету Науковий журнал. — № 207, 2011

6. Дурманов Б. Экономическая сущность и природа здравоохранения: некоторые теоретические и практические аспекты // Экономика и финансы (Узбекистан). 2013. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekonomicheskaya-suschnost-i-priroda-zdravoohraneniya-nekotorye-teoreticheskie-i-prakticheskie-aspekty> (дата обращения: 15.12.2020).

7. Янова В. В., Лесниченко Е. Н. Сущность медицинской услуги как социальноэкономической категории // Пространство экономики. 2009. №2-2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/suschnost-meditsinskoy-uslugi-kak-sotsialnoekonomicheskoy-kategorii> (дата обращения: 15.12.2020).

8. Лисицин Ю.П. Слово о здоровье. – М.: Сов. Россия, 1986. – 198 с.

9. Freidson Elliott. The Social Organization of Illness / Elliott Freidson // Brown, Phil. Perspectives in Medical Sociology. – Illinois : Waveland Press, 2000. – P. 285–294.

10. Epidemiology and Leadership in Public Health in the Americas. Milton Terris // Journal of Public Health Policy. – 1998. - № 2. – V. 9. – p.p. 250-260.

11. Winslow Charles-Edward Amory (1920). The Untilled Field of Public Health. Modern Medicine 2: 183–191.

12. Огнєв В.А., Чухно І.А. Громадське здоров'я: змістовно-управлінський аспект // Україна. здоров'я нації. 2018. № 3 (50). С. 58-61

13. Hallingberg B. Do stronger school smoking policies make a difference? Analysis of the health behaviour in school-aged children survey [Електронний ресурс] / B. Hallingberg, A. Fletcher, S. Murphy, K. Morgan, H. J. Littlecott, J. Roberts, G. F. Moore // The European Journal of Public Health. – 2016. – Режим доступу : <http://www.shrn.org.uk/2016-publications/>

14. Крестьянинова О.Г. Исследование сущности медицинских услуг как экономической категории // Известия СПбГЭУ. 2019. №3 (117). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/issledovanie-suschnosti-meditsinskih-uslug-kak-ekonomicheskoy-kategorii> (дата обращения: 15.12.2020).

15. Данилочкина Ю.В. Правовое регулирование предпринимательской деятельности на рынке медицинских услуг. Волгоград, 2003. 24 с.

16. Рожкова Е.В. Медицинские услуги: понятие и особенности // Russian Journal of Education and Psychology. 2011. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/meditsinskie-uslugi-ponyatie-i-osobennosti> (дата обращения: 15.12.2020).

17. Раменская А.А. Медицинская услуга: понятие и содержание // Татищевские чтения: актуальные проблемы науки и практики: материалы XII Международной науч. практич. конф.: в 2-х ч. Ч. 2. Тольятти: Волжский ун-т им. В.Н. Татищева, 2015. С. 248-251.

18. Гаврилюк А.О., Жарлінська Р.Г., Даценко Г.В., Сорокоумов В.П., Міщук А.А., Котуза А.С. Особливості удосконалення надання медичних послуг в Україні.

19. Пашков В. Сутність медичних послуг у системі господарського законодавств // Медичне право 2(12) 2013. С. 88-101

20. Гладун З.С. Державна політика охорони здоров'я в Україні (адміністративно-правові проблеми формування і реалізації): Монографія – Тернопіль, «Економічна думка», 2005 – 460 с.